

ВІДГУК

**офіційного опонента
на дисертацію Мицишин Марії Миколаївни
«Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник
професіоналізації студентської молоді»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної
роботи**

Бурхливі зміни розвитку суспільства, пов'язані із інтеграцією України у європейські і світові процеси, а також зростання вимог, які висуваються до молодого фахівця на ринку праці, зумовлюють необхідність постійного удосконалення процесу професіоналізації студентської молоді. Зокрема, виникає необхідність пошуку факторів, які б спонукали сучасних студентів до ефективного навчання та входження в професійну сферу. Саме тому проблема мотивації майбутніх фахівців до професійного становлення та професійної самореалізації за допомогою формування в їхній свідомості соціально-психологічного образу успішного фахівця, який відповідає викликам сучасного суспільства, є актуальною та своєчасною.

Вступ дисертаційної роботи сформульовано чітко та виважено, аргументовано актуальність роботи, її методологічні орієнтири, об'єкт, предмет, мету та гіпотезу дослідження. Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному визначенні змісту і структуру образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді.

Позитивної оцінки заслуговують положення наукової новизни. Зокрема, хотілося б відмітити, що автором уперше з'ясовано зміст поняття «соціально-психологічний образ успішного фахівця» і запропоновано його трактування як систему уявлень особистості про зразкові характеристики суб'єкта професійної діяльності, його професійно-рольові компетенції, знання, вміння, навички, соціальний статус, емоційні переживання та професійну спрямованість. Також, розроблено, теоретично обґрунтовано та емпірично підтверджено модель соціально-психологічного образу успішного фахівця, визначено його структуру

та зміст. Модель має трьохкомпонентну структуру: когнітивний компонент, що містить уявлення про соціальний статус, матеріальне забезпечення, професійно-важливі якості фахівця; афективний компонент, який пов'язаний із почуттям задоволення від праці і задоволення від власних досягнень, та конативний компонент, що містить уявлення про наявні стимули до поведінки, спрямованої на професійну успішність: потреба в досягненні успіху; мотивація досягнення успіху; професійні ціннісні орієнтації. Дисертанткою емпірично визначено, що на розвиток характеристик образу успішного фахівця впливає ряд індивідуально-психологічних властивостей. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує розроблена автором модель розвитку мотивації студентів до професіоналізації засобами активізації соціально-психологічного образу успішного фахівця.

Беззаперечно, позитивної оцінки заслуговує практична значущість дисертаційної роботи Мицишин М.М.. З метою вдосконалення процесу професіоналізації автор пропонує використовувати соціальним працівникам, кураторам навчальних груп, психологам і бізнес-тренерам розроблений та емпірично апробований соціально-психологічний тренінг «Активізація образу успішного фахівця у свідомості студентської молоді». Для діагностичних цілей рівня мотивації досягнення професійного успіху дисертанткою розроблено комп'ютерну програму експрес-діагностики. Основні теоретико-емпіричні надбання результатів дослідження можна використовувати при викладанні низки психологічних дисциплін.

Основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлено у 16 наукових публікаціях. Відтак, можемо зробити висновок про належну апробацію результатів дослідження.

Перший розділ «Теоретичні засади формування соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді» розкриває особливості професіоналізації студентів, які пов'язані із їхніми біологічними, психологічними та соціальними характеристиками. Проаналізовано основні зарубіжні та вітчизняні концепції професіоналізації.

У дисертаційній роботі наголошено на тому, що результатом успішної професіоналізації студентської молоді є здобуття фахової освіти, формування професійної компетентності та розвиток професіоналізму. Автором виділено та проаналізовано ряд чинників соціального та індивідуально-психологічного характеру, що сприяють успішній професіоналізації студентів.

Значну увагу у першому розділі Мицишин М.М. приділяє аналізу поняття образу успішного фахівця та обґрунтовує його мотиваційне значення в процесі професійного становлення студентів. Дисертантка робить висновок, про те, що в науковій літературі не досліджено на належному рівні соціально-психологічний образ успішного фахівця, який має мотиваційне значення, оскільки запускає механізм ідентифікації із професійною роллю; допомагає співставити та оцінити реальні якості особистості «Я-реальне» та бажані «Я-ідеальне», а прагнення наблизити реальні якості до «ідеальних» спонукають особистість здійснювати конкретну навчально-професійну діяльність. Саме тому, автором розроблено та теоретично обґрунтовано модель соціально-психологічного образу успішного фахівця.

Вважаємо, що особливим здобутком дисертантки є розроблена модель розвитку мотивації студентів до професіоналізації засобами активізації образу успішного фахівця, яка передбачає послідовність виконання таких кроків: усвідомлення потреби успішної професіоналізації; активізація образу успішного фахівця; розвиток психологічних характеристик образу; підсилення мотивації до здійснення цілеспрямованої ефективної навчально-професійної діяльності; професійна самоактуалізація, яка передбачає формування фахової компетентності та розвиток професіоналізму (успішна професіоналізація); реалізація образу успішного фахівця (образу-ідеалу).

Другий розділ «Обґрунтування та організація емпіричного дослідження соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді» містить опис процедурно-методологічного забезпечення, основні етапи дослідження, обґрунтовано вибірку та математико-статистичні методи опрацювання даних дослідження.

Варто відмітити, що розроблена дисертанткою програма емпіричного дослідження є чітко структурованою і відповідає поставленим у дослідженні завданням, вдало підібраний діагностичний інструментарій та чітко обгрунтовано вибір досліджуваних груп.

Хотілося б позитивно відмітити підібраний комплекс математико-статистичних методів обробки даних, а саме, використані факторний, кореляційний, кластерний, регресійний, однофакторний дисперсійний аналіз, порівняльний аналіз Т-Вілкоксона, G-критерій знаків, U-критерій Манна-Уїтні, критерій λ Колмогорова-Смірнова. Дисертанткою коректно обрано блок методик емпіричного дослідження, які відповідають меті та завданням роботи, а також репрезентативність вибірки свідчать про надійність і достовірність отриманих результатів.

У *третьому розділі* «Емпіричне дослідження соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді» висвітлено результати емпіричного дослідження структурних компонентів та змісту соціально-психологічного образу успішного фахівця, розкрито особливості уявлень щодо образу успішного фахівця у студентів гуманітарних і технічних напрямків навчання та встановлено зв'язок характеристик образу успішного фахівця з індивідуально-психологічними властивостями особистості.

Вважаємо необхідним відзначити ґрунтовний аналіз та наочність представлення одержаних результатів емпіричного дослідження. Надійність результатів забезпечується великою кількістю респондентів та арсеналом використаних математико-статистичних методів опрацювання даних.

В результаті проведення дослідження дисертантка виявила цікаві наукові факти та закономірності. Методом контент-аналізу результатів дослідження вдалося детально дослідити структуру та зміст соціально-психологічного образу успішного фахівця та виявити деякі відмінності у його змісті серед студентів різних спеціальностей. Виділено спільні та відмінні професійно важливі якості серед студентів технічних та гуманітарних напрямів навчання. Встановлено зв'язок характеристик образу успішного фахівця з такими

індивідуально-психологічними властивостями особистості: потребою в досягненні успіху; мотивами вибору професії; типом мислення; рівнем нейротизму; професійними ціннісними; професійним типом особистості.

Дисертанткою зроблено висновок про те, що рівень сили мотиву досягнення професійного успіху є значно вищим у гнучких особистостей (орієнтованих на: подолання кар'єрних викликів, служіння професії, розвиток компетентностей) та в особистостей з здібностями до підприємницького типу, який також вимагає гнучкості, рішучості, винахідливості.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження «Підсилення мотивації професіоналізації студентів засобами активізації образу успішного фахівця» присвячений опису особливостей організації формувального експерименту, опису програми розробленої дисертанткою соціально-психологічного тренінгу «Активізація образу успішного фахівця у свідомості студентської молоді» та аналізу результатів формувального експерименту.

Варто позитивно відмітити, що ефективність тренінгу підтверджується порівнянням одержаних кількісних результатів формувального експерименту та проведенням двох зрізів діагностики рівня досягнення професійного успіху та характеристик образу успішного фахівця. При цьому застосовано відповідні математико статистичні методи опрацювання даних, які забезпечують високу надійність отриманих результатів.

Результати формувального експерименту, проведеного Мишишин М.М., показали, що сила мотиву досягнення професійного успіху зростає за умови покращення характеристик образу успішного фахівця, а саме його яскравості-чіткості та індивідуальної значущості, що спостерігається внаслідок активізації образу. Автором виділено ряд умов та чинників, які сприяють активізації образу успішного фахівця у свідомості студентської молоді. Було доведено, що в результаті соціальної взаємодії та візуалізації образ успішного фахівця стає більш чітким та яскравим, деталізуються і збагачуються зміст його структурних компонентів (когнітивний, афективний та конативний).

Звернемо увагу на те, що всі етапи емпіричного дослідження виконано на належному науковому рівні.

Зроблені дисертанткою висновки є науково обґрунтованими, чітко сформульованими, переконливими та свідчать про досягнення мети, реалізацію завдань та бачення можливих перспектив подальшої розробки проблеми. Висновки викладені у логічній послідовності, синтезують всі результати дослідження і є достатньо повними.

За загальної позитивної оцінки дисертації слід висловити деякі зауваження та побажання:

1. У першому розділі варто було б дещо лаконічніше подавати результати теоретичного аналізу, зокрема, щодо проблеми дослідження природи психічного образу чи опису чинників успішної професіоналізації, що дещо переобтяжує розділ.
2. У третьому розділі доцільно було б якості успішного фахівця конкретної спеціальності об'єднати в одну гістограму із розвитком цих якостей у студентів. Це сприяло б лаконічнішому викладу матеріалу та покращило б наочність його сприймання, оскільки автор відображає ці дані двома різними рисунками для кожної спеціальності.
3. Спостерігається деяка незбалансованість висновків до розділів (перший розділ – 2 ст., другий розділ – 1,5 ст., третій розділ – 2,5 ст., четвертий розділ – 1,5 ст.).
4. Дисертаційне дослідження виграло б, якби було додатково продемонстровано гендерну відмінність щодо змісту соціально-психологічного образу успішного фахівця.

Зазначимо, що вказане не знижує наукового рівня дисертації, оскільки дисертанткою здійснено продуктивне емпіричне дослідження і отримано вагомі наукові дані. Дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам, заслуговує загальної позитивної оцінки, є актуальною, має наукову значимість та практичну цінність.

Як дисертація, так і автореферат, зміст якого ідентичний основним положенням дисертації, відповідають вимогам МОН України. Опубліковані наукові праці повністю відображають основні положення дисертації. На основі чого можемо зробити висновок про те, що **Мицишин Марія Миколаївна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи.

Офіційний опонент –
доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри
практичної психології та
педагогіки Львівського
державного університету
безпеки життєдіяльності



О.А. Кривоніжина

